

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ

Н.О.Кабзюк, Н.С.Потримай

Анотація. В статті розкрито педагогічні умови вдосконалення організації самостійної роботи студентів педагогічних коледжів, запропоновано низку вимог до організації самостійної роботи майбутніх учителів початкових класів, дотримання яких сприяє підвищенню результативності навчання.

Ключові слова: самостійна робота студентів, коледж, педагогічні умови, суб'єктивні та об'єктивні адаптаційні труднощі, організаційні вимоги.

Аннотация. В статье раскрыты педагогические условия усовершенствования организации самостоятельной работы студентов педагогических колледжей, предложен ряд требований к организации самостоятельной работы будущих учителей начальных классов, соблюдение которых способствует повышению результативности учебы.

Ключевые слова: самостоятельная работа студентов, колледж, педагогические условия, субъективные и объективные адаптационные трудности, организационные требования.

Annotation. In the article distinguished the pedagogical terms of improvement of organization of independent work of students of pedagogical colleges; the row of requirements is offered to organization of independent work of future teachers of initial classes, the observance of which assists the increase of effectiveness of studies.

Keywords: independent work of students, college, pedagogical terms, subjective and objective adaptation difficulties, organizational requirements.

Постановка проблеми. Демократичні зміни в соціально-економічному розвитку України, процеси інтеграції національної системи освіти в європейський освітній простір, реалізація стратегії навчання впродовж усього життя обумовлюють підвищення уваги до організації самостійної роботи студентів педагогічних коледжів з метою забезпечення продуктивності засвоєння програмового матеріалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Самостійній роботі студентів (СРС) у навчальному процесі присвячена велика кількість наукових праць, у яких розкриваються різні аспекти окресленої проблеми. Привертають увагу дослідження Л.В.Артемової, В.М.Вергасова, А.А.Кирсанова, М.М.Скаткіна, М.І.Сметанського, Т.І.Шамової, Г.І.Щукіної, в яких визначено дидактичні основи активізації самостійної навчальної діяльності студентів. Ряд науковців (Г.Є.Гнітецька, Л.В.Жарова, Н.С.Журавська, С.Г.Заскалета, Л.І.Лутченко, В.В.Луценко, Н.Г.Сидорчук, М.І.Сичова, В.М.Хрипун, І.А.Шайдур) підняли важливі питання організації самостійної роботи студентів навчальних закладів різних рівнів акредитації при викладанні окремих навчальних предметів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну увагу дослідників до зазначеного питання, залишається недостатньо вивченою проблема організації самостійної роботи студентів педагогічних спеціальностей в процесі їх фахової підготовки.

Мета статті – розкрити педагогічні умови вдосконалення організації самостійної роботи студентів педагогічних коледжів та обґрунтувати вимоги щодо даної проблеми, дотримання яких сприятиме підвищенню результативності навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перехід до кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищій школі зумовлює необхідність акцентувати увагу на посиленні ролі самостійної діяльності студентів, спрямованої на засвоєння ними навчального матеріалу, набуття професійної компетентності. За таких умов першочергова увага приділяється проблемам підвищення результативності самостійної роботи студентів, розробкам дидактично обґрунтованих підходів до її проєктування та організації, впровадженню ефективних методів управління її виконанням.

Процес інтеграції національної системи освіти в європейський освітній простір, реалізація стратегії навчання впродовж усього життя викликали потребу у вдосконаленні організації самостійної роботи студентів педагогічних коледжів з метою забезпечення її результативності.

Нами визначено взаємопов'язані педагогічні умови, які створюють підґрунтя для продуктивної самостійної роботи студентів коледжу в процесі вивчення фахових дисциплін:

- діагностування реального рівня знань, умінь, навичок, ступеня навчальної мотивації, рівня працездатності студентів;

- створення методичного забезпечення самостійної роботи, яке містить завдання міжпредметного

характеру, багатоваріантні різнорівневі завдання професійного спрямування з дисципліни;

- забезпечення дієвого управління на всіх етапах організації;
- формування позитивної мотивації самостійного навчання;
- дотримання гігієни розумової праці;
- створення сприятливої емоційної атмосфери на заняттях, налагодження партнерської взаємодії між викладачем та студентами у процесі навчання.

Процес формування навичок самостійної роботи досить складний та суперечливий. Успіх на цьому шляху значною мірою залежить від здатності студента подолати адаптаційні труднощі, що виникають з початком навчання у вищому навчальному закладі.

Як зазначає А.І.Кузьмінський, вони можуть бути як суб'єктивними, так і об'єктивними [5]. *Суб'єктивні труднощі* викликані індивідуальними особливостями анатомо-фізіологічного, психічного й соціального розвитку. У переважній більшості особистість може подолати їх самостійно, опираючись на власний соціальний досвід. Та все ж і тут необхідна цілеспрямована педагогічна підтримка. Вона виявляється насамперед в уважному ставленні до студента, який, потрапивши в коло незнайомих людей і зіткнувшись з новими обставинами, відчуває психологічний дискомфорт, незручність, ніяковість, непевненість.

До *об'єктивних труднощів* належать ті, які визначаються середовищем, обставинами, особливостями діяльності конкретного ВНЗ. На них студент не може здійснити безпосередній вплив, змінити їх на свою користь. У цьому плані можна виділити три групи труднощів:

- соціальні,
- навчальні,
- професійні.

Питання подолання адаптаційних труднощів студентів у процесі вивчення фахових дисциплін обговорюються на засіданнях циклових комісій.

Викладачі зазначають, що початкова освіта є багатопредметною, а отже, сучасному вчителю початкових класів необхідно забезпечити повноцінний навчальний процес з шести освітніх галузей. Ефективно реалізувати це завдання можна шляхом самостійного засвоєння та творчого використання вчителями початкової школи різноманітних форм, методів та технічних засобів навчання, нових методик та підходів до організації навчально-виховного процесу, якими постійно збагачується педагогічна наука.

Саме тому, сформоване у студентські роки вміння правильно організувати самостійну роботу дає можливість учителям початкової школи раціонально використовувати свій час (який затрачається на підготовку до уроків та виховних заходів, перевірку зошитів, власне самовдосконалення тощо), запобігає перевантаженню, сприяє пізнавальній активності, забезпечує здобуття освіти впродовж усього життя.

Проте, як зазначають викладачі психолого-педагогічних дисциплін, після вступу до вищого навчального закладу студент, вчорашній школяр, зустрічається з низкою труднощів. Так, першокурсникові важко адаптуватися до нових форм навчання: лекцій, на яких необхідними є вміння слухати, аналізувати і конспектувати; семінарських і практичних занять, підготовка до яких не обмежується вивченням конспектів лекцій, а вимагає активного опрацювання низки додаткових джерел, читання наукової та художньої літератури тощо.

При підготовці до семінарських і практичних занять велика кількість студентів-першокурсників намагаються дослівно відтворити матеріал лекції, без свідомого та творчого його осмислення, без доповнення додатковою інформацією, а опрацювання додаткових джерел супроводжується переказуванням змісту прочитаного без чіткого розмежування суттєвого та несуттєвого. Подолання визначених нами труднощів та недоліків у роботі студентів-першокурсників вимагає чітко налагодженої системи педагогічного керівництва самостійною роботою майбутніх учителів, однією зі складових якої є впровадження в практику коледжу спецкурсу "Методика самостійної роботи студентів" за програмою, запропонованою Г.І.Дудчак [2].

Метою спецкурсу є сприяння оволодінню майбутніми вчителями початкових класів раціональними методами і прийомами організації та здійснення самостійної роботи. Спецкурс допомагає першокурсникам швидше адаптуватися до навчання у вищому навчальному закладі, розкриває місце і роль самостійної роботи у професійній підготовці та діяльності вчителя початкових класів, формує вміння студентів правильно організувати розумову та фізичну працю, правильно чергувати працю і відпочинок.

Одне з провідних місць у розвитку фахової компетентності майбутніх учителів належить циклу педагогічних дисциплін, зокрема, курсу «Педагогіка». Даний курс як провідна навчальна дисципліна в

педагогічному вузі відіграє важливу роль у формуванні навичок самостійної роботи майбутніх учителів початкових класів. Можливості цієї дисципліни невичерпні в плані впливу на професійне становлення майбутніх педагогів початкової ланки освіти.

Для організації СРС при вивченні педагогіки розроблено навчально-методичний комплекс, підготовлено серію навчально-методичних посібників [1; 3; 4]. При цьому було враховано провідні види СРС, специфіку педагогіки як навчальної дисципліни. Наводимо складові навчально-методичного комплексу у відповідності з провідним видом самостійної роботи в таблиці. Також зауважимо, що до навчально-методичного комплексу входять: робоча програма, курс лекцій, опорні конспекти, електронні та паперові варіанти підручників та навчальних посібників, основної та додаткової літератури, методичні рекомендації студентам щодо самостійної підготовки до семінарських, практичних та лабораторних занять, виконання окремих видів завдань, засоби контролю: перелік завдань для СРС з кожної теми (репродуктивного, проблемного та творчого характеру), комплекти тестових завдань, зошит тематичного контролю навчальних досягнень, критерії оцінювання різних видів навчальної діяльності.

Таблиця 1

Використання навчально-методичного комплексу для організації самостійної роботи студентів з педагогіки

<i>Провідний вид СРС</i>	<i>Складові навчально-методичного комплексу</i>
опрацювання теоретичного матеріалу	навчальні посібники, конспекти лекцій, збірка тестових завдань
підготовка до практичних занять	методичні рекомендації до практичних занять
підготовка до лабораторних занять	методичні рекомендації до лабораторних занять, віртуальний лабораторний практикум (відеотека уроків та виховних заходів)
виконання індивідуальних завдань	методичні рекомендації до виконання індивідуальних завдань
підготовка до різних видів контролю (тематичного, підсумкового)	перелік питань підготовки до різних видів контролю, зразки контрольних завдань, збірка тестових завдань

Без перебільшення можна стверджувати, що навчання – це самоосвіта, що ґрунтується на самостійній роботі студентів. Уся педагогічна та методична майстерність викладача полягає в створенні оптимальних умов для такої роботи. Він зобов'язаний зробити все, щоб сприяти розвитку здібностей кожного студента, бо від цього залежить якісний рівень вищої освіти, а відповідно й реалізація першочергового завдання модернізації освіти і створення зони Європейської вищої школи. Як це зробити – проблема змісту та методики викладання кожної навчальної дисципліни.

Тому вважаємо доцільним сформулювати низку вимог щодо організації самостійної роботи:

Впровадження самостійної роботи у всіх ланках навчального процесу, в тому числі й на етапі засвоєння нового матеріалу.

Вмотивованість навчального завдання (для чого, чому сприяє).

Чітка постановка пізнавальних задач.

Алгоритм, метод виконання роботи, усвідомлення студентом способів її виконання.

Комплексний підхід до організації самостійної роботи студентів за всіма формами аудиторної роботи.

Поєднання всіх рівнів (типів) самостійної роботи.

Забезпечення накопичення студентами фонду загальних прийомів, умінь, способів розумової праці, за допомогою яких засвоюються знання.

Формування активної позиції студентів, студенти – безпосередні учасники процесу пізнання.

Спрямованість завдань для самостійної роботи не стільки на засвоєння окремих фактів, скільки на розв'язання проблем.

Навчання студентів бачити і формулювати проблеми, самостійно їх розв'язувати, вибірково використовуючи для цього наявні знання, уміння та навички, перевіряти здобуті результати.

Активізація розумової діяльності студентів має здійснюватися шляхом розв'язання завдань, що вимагають посиленого розумового напруження.

Диференціація та індивідуалізація самостійної роботи.

Визначення видів консультаційної допомоги (консультації – настановчі, тематичні, проблемні).

Визначення критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів.

Забезпечення контролю за якістю виконання (вимоги, консультації). Урізноманітнення видів і форм контролю (колоквіум, контрольні роботи, тести тощо).

Створення необхідного методичного матеріалу для організації самостійної роботи студентів.

Грамотне управління самостійною роботою студентів і надання їм своєчасної допомоги для усунення недоліків.

Висновки. Підсумовуючи, відзначимо, що Болонський процес – це перехід на методи активного навчання, мета якого – якість. Саме тому процес організації самостійної роботи студентів займає чільне місце в сучасній вищій освіті й потребує уваги.

При цьому вища школа має створити такі умови, які б спонукали студентів, особливо майбутніх учителів, до самостійного пошуку, саморозвитку, самовдосконалення, індивідуальної творчої роботи, адже вони в майбутньому навчатимуть підрастаюче покоління, від якого залежатиме рівень розвитку нашої держави.

Література

- Демченко О.П. Організація практичних та лабораторних робіт з педагогіки: Методичні матеріали для студентів педагогічних спеціальностей. / О. П. Демченко, С. В. Марчук. – Бар: Видавничий центр Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського, 2009. – 72 с.
- Дудчак Г.І. Методика самостійної роботи студентів: навч. посібн. / Г. І. Дубчак. – Хмельницький: ХГПА, 2010. – 72 с.
- Дусь Н. А. Педагогіка в схемах та таблицях: навчально-методичний посібник – 2-ге вид., випр. і доп. / Дусь Н. А. - Бар: Видавничий центр Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського, 2009. – 184 с.
- Короткий педагогічний словник. / Укл. О.П. Демченко С.В.Марчук. – Видання друге, доповнене – Бар: Видавничий центр Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського, 2007. – 96 с.
- Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: Навч. посібн. / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.